

6. kaj se je storilo, da bi se kuga ne širila, in kaj, da bi se zatrla; zadnjič

7. kaj se je storilo za varnost zdravja ljudi in druge živine.

1. Nadpis.

V nadpisu se zapiše politični okraj (kanton), soseska in kraj, v katerem je kuga, dan, kterege se je kuga gosposki naznanila, in je bila gosposkina pozvedba, zadnjič ime kuge.

Koj potem se ima v tabeli po izgledu I. izkazati, koliko živine je bilo, preden se je kuga začela, potem, koliko živinčet je od tistega dné, ko se je bolezen prikazala, pa do dné pozvedbe zbolelo, ozdravelo, poginilo in pobitih bilo, po spolu in starosti posebej v dotičnih predelkih.

Ako se je pa bolezen v več krajih prikazala, se ima tudi takrat, kadar bi bila pozvedba tajiste enemu samemu zdravniku naročena, za vsaki kraj poseben pozvedbini zapisnik narediti in predložiti.

2. Vzroki bolezni in kako se je razširila.

Ko je bila tabela tako spisana, kakor je prav, se ima uvod začeti; v njem se popiše vse, kar je bilo takrat ali pa kmali potem pričujoče, ko se je bolezen začela, ako je to bistveno k temu pripomoglo, da se je kuga začela, širila in spoznati dala.

To vse zvé zdravnik nekaj iz lastnega presojevanja razmér, kakor iz lege okuženega kraja, iz kakosti hlevov, klaje in vode za pijačo, iz tega kako se živina glešta itd., nekaj pa iz tega, kar mu na njegove vprašanja župan, lastniki in njih posli, čedniki ali pastirji itd. povejo.

Tù sem se štejejo odgovori na sledeče vprašanja:

Kadaj se je pokazala prvič živinska kuga v tem kraju? Ali je na enkrat več živinčet ali le eno zbolelo? Koliko časa po prvem je zbolelo drugo živinče in druge živinčeta? ali so zbolele živinčeta, ki so eno zraven drugega stale, zaporedoma, ali se je pa bolezen na raznih krajih v hlevu pokazala? Ali se je kuga v več hlevih, ki so dalječ vsaksebi, ob enem času začela? Kakošno je bilo zdravje dotične živine pred kugo? Ali se more po pravici misliti, da je podnebje, letni čas, vreme, lega kraja in njegova okolica, klaja, voda za pijačo, hlev, stelja, paša, živež in postrežba, rabljenje živine tukaj bolezni krivo? Ali je bila taka ali nji podobna kuga že pred kadaj v tem kraju, ali je morda v tem kraju domá? Kakošno je zdravje živine v soseski? Ali je ondi kaj bolne živine in kakošnega plemena? Ali je bolezen, katero imajo v tem kraju, podobna tej, ktera se ima pozvediti? Ali se je pred ali pozneje začela, kakor tù? Ali je posebna zveza ali kupčija s temi kraji? Ali se pase živina tega kraja in una iz soseske skupaj? Ali gonijo skozi ta kraj ali skozi njegovo okolico tuje čede, in ali se je kdaj prigodilo, da je tuja živina zbolela? Ali je bil kratko, preden se je kuga začela, blizo tù kak žižinsk sejm in ali so od ondi domú prignane živinčeta najprve zbolele? Ali je kdo nove živine dokupil in ali je katero živinče te in une najprvo zbolelo, ki je v tajistem hlevu? Ali je samo eno pleme bolno ali pa tudi druge, in ali so bolezni si podobne ali enake? Kakošne znamenja bolezni so bile viditi pri onih, ki so najprve zbolele? Kako je pretekla njih bolezen in kako se je končala? Ali je bilo katero za kugo poginjenih ali pobitih živinčet ali več njih raztelesenih in kaj se je takrat zvedilo? Ali so se zoper sedanjo kugo že kake zdravila rabile in kakošne, ali je mar že gosposka kaj zoper njo storila in kaj? Kdo je to storil in s kakošnim uspehom? itd.

Če bi se pri teh pozvedbah pokazalo, da je kak lastnik živino, ktera mu je prva zbolela, zatajil, da je župan prepozno vediti dal, da je živinska kuga ustala, da se je bolna živina, njeno meso itd. prodajalo, ali da se je kateri v §§. 400 do 402 kazenske postave imenovanih splošnih

predpisov zastran kužnih bolezni prestopil, naj vzame komisija tistega, kateri je kriv, k posebnemu protokolu, kterege naj z pozvedbenim zapisnikom vred kantonski gosposki predloži. (Dal. prih.)

O „Slovenskem Pravniku“.

Iz Postojne. Jako nam je dopadlo, da smo prejeli željno pričakovano knjigo visokospoštovanega gosp. doktorja Razlaga „Slovenski Pravniki“. Čeravno so ljudje pri nas dosti bistroumni, in samouki marsikaj dobrega zapisati znajo, vendar se vé, da nam je učenega, skušenega vodnika silno treba, ki nam pomaga v raznih zadevah življenja s svetom in z izgledi, ter nas varuje škode. Hvala tedaj, velika hvala gospodu izdatelju! Da mu je ne dajemo samo mi, temuč velika množica Slovincov, pričuje pa število naročnikov.

Ker pa vemo, da gospod doktorju vstrežemo, ako mu odkritosrčno razodenemo svoje misli o rabi nekterih nenaavadnih in malo znanih besedi, posebno imen, naj povemo to in uno.

Vekoslav, Davorin, Božidar so nekakošni čudni svetniki, ki jih pratika nima, in katerih bi ne bilo dobro v pravnih pismih rabiti, zavolj djanskih nasledkov.

Znano je, da Slovenci ljubijo imena iz prve dōbe kršanstva, za množke posebno imena aposteljnov, ki se sicer tudi v našem „Pravniku“ nahajajo. Ostanimo raje pri častitljivi stari šegi. — „Župnik“ namesti farmešter, „župni ured“ namesti farni ured — se bode Slovencom težko kedaj priljubil. Bolje bi bilo, da bi se v pravnih delih sploh vsi držali dosedanje po slovenskih zakonikih vpeljane terminologije. Tudi „Pravnik“ je to večidel storil. Zakaj vendar piše „popečiteljstvo“ namesti ministerstvo, kakor rabijo Rusi, Čehi in Hrvatje? Prosti Slovenec bo pri tem mislil na kak pečat. „Dnarstvo“ pomeni samo dnarske stvari, „finance“ pa obsegajo več, tedaj recimo raje „finance“, „finančni“ itd. kakor vsi drugi narodi. Ne bo menda obveljala tudi beseda „kolek“, „kolkovati“ namesti „štempelj“, „štempljati“, posebno odkar imamo marke, ki ne opominjajo ravno na kolo. V slovenskih postavah se v novejših letih ta beseda več ne nahaja. Tudi besed „kant“ ali „konkurs“ „notar“, „advokat“ itd. bi se ne bilo ravno tako bati, ker so to tehnični izreki, kateri ne škodovajo veljavi slovenščine nič. *) Da sploh rečemo, — purizirajmo le z mero! Namesti „prejemnica“ (ki prav za prav pomeni žensko, ki prejmlje), bi bilo bolje vzeti hrvaško besedo „primka“; ravno tako za nemško „Gebühr“ namesti „davščina“ (kar je „Abgabe“ sploh), hrvaško „pristojbina“. Veliki slovár naš svetuje med popravki besedo „uredoven“ namesti „ureden“ ali „uredski“. Namesti „pribiti izrok ali edikt na sodnijo“ (kar je „Gericht“), bo bolje pribiti na „sodilnico“. Nekteri izgledki v „Pravniku“ se nam zdijo predolgi, posebno tisti, v katerih se predmet večkrat — kakor mislimo po nepotrebnim — ponavlja; na pr. v prošnji za intabulacijo dolžnega pisma ni treba prepisati vsega pisma, ravno tako ne v odstopnem pismu (cesii), v prošnji za prepis v zemeljskih (ali gruntnih) bukvah in v drugih enacih prošnjah menda ni treba sodnika opominjati, kam in komu ima pošiljati prvopis, nadpise in priloge. Omeniti moramo posebno dva pogrška za Slovence na Krajnskem. Za Krajnsko (kakor tudi za Belaški okrog) ne veljá lestvica razglašena po ces. patentu 20. februarja 1811 (stran 42 „Pravnika“), temuč lestvica, ki jo je ustanovil maršal Marmont z ukazom 6. marca 1810, in ki je poterjena po sklepu c. kr. dvorne kancelije 6. junija 1816 stran 1252

*) „Intabulirati“, „intabulacija“ je bolje kakor „vknjižiti“, „vknjižba“, „prenotirati“ in „prenotacija“ je bolje kakor „predznamenovati“ ali „predznamenba“, ker te besedi imate že staro pomembo vsakemu znano. Pis.

zbirke pravos. post. Za razkosevanje kmetovske zemlje in za prodajo posameznih delov od nje na Krajskem ni treba nobenega političnega dovoljenja (str. 77 „Pravnika“ opomba), treba samo razdeljenja davšin in (deloma) privoljenja intabuliranih upnikov, kakor ukazuje razglas c. kr. nadsodnije dne 14. novembra 1850 šte. 561 dež. zakon. krajn. Potrjujemo besede gospoda spisatelja, s katerimi na 10. strani „Pravnika“ Slovencom posebno priporočuje menjično pravstvo (Wechselrecht), ki ga je veljavni naš gospod M. Cigale res izvrstno razložil; zamolčati pa ne moremo svoje skrbi, da bi prosti deželan, posebno kmet, večkrat lahko v zmoto, v zadrego in v škodo prišel, ako bi menjice podpisoval, ker človek, ki nima vsaj nekoliko kupčijske vednosti in skušnje, se ne bo mogel na tanko držati vseh pravil, zaukazanih po menjičnih postavah. Trgovec, večji obrtnik naj dela z menjicami, gledé na druge ljudi pa bodimo zadovoljni, da se navadijo spisovati navadne pisma in vloge v dragi in lepi naši slovenščini. Kadar je treba pri kakem opravilu večje gotovosti ali naglosti, je bolje posluževati se pomočkov, ki nam jih druge postave dajejo, na pr. postavo za notarstvo, postavo zastran plačilnega zaukaza in drugi, od katerih se nadjamo v drugem zvezku „Pravnika“ kaj več brati. Ker državljan nima samo opraviti s sodnijskimi stvarmi, temuč tudi, in menda obilniši s političnimi, želimo, da bi dragi „Pravnik“, ki si je dozdaj že toliko hvale pridobil, v drugem delu nas učil, kako bi imeli pisati v zadevah soseskinih, kadar soseska kaj prodá, v službo vzame poljskega čuvaja itd., v zadevah cerkvenih, kadar je treba sloga za cerkev, kadar hoče kdo ustanoviti večne sv. maše, ali išče odveze od zadržka zakona itd., zastran davkov, ako bi jih radi razdelili, zmanjšali, itd., zastran razdeljevanja gojzdov, pašnikov, v opravkih z vojaščino itd. itd.

Ne bomo krivo prerokovali, ako izrečemo, da take knjige, tudi če bi je bilo na tisuče natisov, ne bo ostalo nič v prodajališčih bukvarjev. Bog daj srečo!

Slovensko slovstvo.

Domač koledar slovenski za leto 1863, spisal dekan postojnski P. Hicinger. 8. tečaj.

Če se je stari naš znanec letos nekoliko zakasnil, pa prinaša razun navadnega svojega obsežka v podučnem in zabavnem delu zopet zanimive reči, zlasti s slovenskega polja. Daljši spisek razlaga prvine zemeljskih stvari, po izgledu letošnjega programa ljubljanske realke, samo v nekoliko manj učeni podobi, in pa z dovršeno razlago vseh prvin. Pisatelj je poskusil imena teh prvin zaznamovati po manj različnih oblikah, kakor pa je bilo v imenovanem programu nakazano. Kolikor namreč je novih imen slovenskih, kaže, da je bolje vse iz prilogov izpeljevati; tedaj kakor se reče: kislec, vodeneec, tako tudi: ogljenec, soljenec, solitrovec, kremenovec, apnenec, glinjenec. Kolikor pa je imen ptujih, kaže bolje, vsem po navadnih vodilih slovensko obliko dati, namreč z odmečkom ptuje končnice; tedaj kakor: klor, brom, jod, bor, krom, tor itd., tako tudi barij, stronec, ozem, rod, palad, irid itd. Namesti neprijetnega gnjilca ali trohnelca pa kaže v priliki z imeni družih prvin bolje solitrovec, ker omenjena prvina je obstojni del znanega solitra. — Če dalje v omenjenem koledarji popis svetih mest in Carigrada duha odpelja v daljne kraje, ga nasproti popis Gorice in cerkniškega jezera vrne v domovino nazaj. Bolj obširni popis življenja sv. Cirila in Metoda z ozirom na slovensko zemljo je prav primerjen letu 1863, kot tisučletnemu spominu teh dveh slovanskih aposteljnov. Životopis Friderika Baraga z njegovo podobščino pa kaže še živega Slovenca kot aposteljna med ameriškimi divjaki. Kmetijstvo, obrtnijstvo in trgovstvo na

slovenski zemlji v starodavnem času utegne sedanje Slovence tudi po svoji strani buditi; naj vedó, kako so njihovi očaki delali pridno in umno. Naj nehajo svojo lenobo pokrivati s praznim izgovorom: „Sej moj oče tudi niso posebnega počeli, in so vendar živeli“. Živeli so očetje, pa so menim da slabje živeli kakor pa njihovi stari očaki; pač slabo znamenje za sedanjo modrost in pridnost, če je pred 2000 leti vse tako dobro in še bolje bilo v kmetii, obrtnii in trgovini kakor današnje čase. Sedanje dni telegraf in železnica vse naprej podí; bi li Slovence ne hitel naprej?

„Cvetja iz domačih in ptujih logov“ sta prišla 7. in 8. vezek (v enem snopiču) na svetlo. Nahaja se v teh zvezkih konec „Babice“ in začetek „Ksenofontovih spominov na Sokrata“, poslovenil P. Ladislav Hrvat, profesor slovensčine na gimnazii novomeški. Res lepo spolnuje „Cvetje“ svoj namen, da zabavno podaja roko podučnemu, in radnostni smo našli v vrsti pisateljev „Cvetja“ našega gosp. Ladislava — moža, kateremu slovensčina ni igrača, ampak resna študija.

Spomini.

III.

Na grobu Antona Olibana.

Spomini — in sopet spomini! Kaj ste mi nek in čemu? — Spomin! — O čuj zdihljej iz preglobokega dna pretesnih prs, le solzo v trepečem očesu; lej zvezdico samičico na temnem obnebj, kako mirno trepetaje migljá, kako se samotna solza iz tresecih se trepavnic utrinja; — lej blede, bolešno rožo, ki se je na pozno mrazno jesen zakasnila, dopada se Ti, — al se Ti pa ne vžali njeni pogled? — Lej, kako ste vendar same, samotne zapuščine brez tovaršice, sestre, mile tolažnice. Lej! to mi je spomin, — solza-zvezdica, solza-rožica, žalostna, samotna!

Lahko se menda dá brati, se kratkočasiš, kadar jih prebiraš, saj ti čas preteka; — al pisati jih! — ah, kako v duši vrè in kipí, kako se srce krči v pekoči bolečini, in vendar ne morem drugače, — pa ložeje in resničneje bi pisal, ako bi pomakal pero v svetlo, slano solzo, ki mi kane na list, ali v srčne žile vrelo kri, kakor v temno, mrzlo črnilo. — In sopet sedem za potok preneglo derečega časa in vpiram oči v njegove tamne valove, in primem za drog pametvanja in dregnem do dna, — in lej, vzdigujejo se drobčkene pene in jih je čedalje več in več, zamišljeno dušno okó vidi in gleda vès kip minulih dni: vzdignili so se svetli biseri spomina iz dna krvavega srcá, edino blago, katero mu je ostalo, in nad strohnelim grobom davno minulih časov šumljajo zelene vejice spominja, kakor bi mi šeptale o komaj preteklih trenutkih. Pa več ali manj so žalostni vsi, naj se vzdigajo iz lastnega življenja rajsko solnčne mladosti ali iz mojega roda starodavne prošastosti, ali — naj se ozrejo na gomile rajnih prijatlov.

Na tvojo gomilico naj se vsedem, moj mili rajni brate! Naj mi stopi tvoja drobna podobica pred moje oko, naj jo gledam še enkrat veselo, živahno, prepevajočo, — naj jo gledam še enkrat blede, bolešno, zdihajočo, — naj čujem še tvojega zadnjega bojevanja mili otožni glas.

Veči del bravcov „Novic“ te je prej že poznalo ko jez. Naju sta osoda in poklic še le leta 1846 pripeljala vkup. Živ, vesel, skoz in skoz resničen in odkritosrčen, včasi zamišljen, večidel humorističen, tudi nekoliko zabavljiv, pa nikoli ne hudoben, — tak si bil, ko sem te spoznal prvokrat, in — tak si ostal do zadnjega zdihljeja, ko sem te obiskal še kake 4 ali 3 dni pred tvojo prerano smrtjo.

Ni moj namen, in tudi ne more biti, zvananje življenje mojega rajnega prijatla na dolgo in široko v številnih, premnožnih besedah popisati, saj jez le spomina nabiram, kakor borne ponižne jagode na travico, in jih le zadovoljnim